

תורה ומידות טובות

פרשת וירא | עלון מספר 237 | כניסת שבת: 17:44 (לנוהגים 40 דק' 17:24) יציאת שבת: גאונים 18:34 ר"ת: 19:12

אורחות חיים

אחד המלמדים הידועים בירושלים, היה הרה"צ רבי לייב קורלנסקי זצ"ל. בפעמים הראשונות שנפגשתי עימו כמלמד דרדקי, היה הדבר תמוה בעיני. משום שלא נראה שהיתה לו הכשרה מיוחדת או הבנה יוצאת דופן בנפש האדם. אך המציאות אבא היא רגיל לומר: כשאבא מגיע הביתה ורואה את בחור הישיבה שלו בבית, אסור לו לשאול אותו מה הוא עושה כאן בשעה כזו. עליו לומר לו שהוא שמח מאד לראותו, ושבוואו הוא ממש הפתיעה נעימה עבורו הוכיחה שהוא הצליח בתפקידו מעל ומעבר למשוער, ועם השנים תפס את מקומו כמלמד מוצלח במיוחד ובעל שם. בעיני ראיתי מעשה שהיה, כאשר ילד אחד מקרובי מפשחתי לקהשה בקריאה. הוא ידע אמנם את צורת האותיות. אך לא הצליח בשום אופן לצרף אותיות למילים. אביו התייעץ עם הרה"צ רבי ליפא זילברמן זצ"ל. המחנך הידוע מקמניץ, והוא שלחו אל רבי לייב קורלנסקי. בתוך שבוע בלבד הצליח רבי לייב במקום בו נכשלו כל קודמיו, והילד למד לקרוא! רק אח"כ נודע לי סוד הצלחתו. אחד מבניו סיפר לי שפעם הוא עצמו שאל את רבי לייב, כיצד הוא מצליח בחינוך, וזה השיב לו כר: "הדבר פשוט מאד. אני מקפיד להגיע לתלמוד תורה עשר דקות לפני הזמן, יושב בחדר ושותה משהו, אומר תהלים או לומד קצת. על כל פנים, כך אני מתנתק מהלחץ של הרחוב והבית, ומגיע לכיתה עם סבלנות. וכשיש לי סבלנות - ישנה סייעיתא דשמיא למצוא פתרונות..." הרה"ג יצחק רוזנגרטן שליט"א, שהיה מנאמני ביתו של מרן ראש הישיבה הגרא"י ל שטיינמן זצוק"ל, סיפר לי מעשה שהוא היה נוכח. באחד הימים ראה הרב שטיינמן אבא שהתיישב ללמוד עם בנו הקטן, אך כיון שהיה לחוץ מאד בזמן ומוקף בכמה טרדות, נהג כלפיו במעט קוצר רוח. הרב שטיינמן שהיה עד לנעשה, ניגש ואמר לו: "דע שאינך חייב ללמוד עם בנך...". כששאלו הרב רוזנגרטן לפרש דבריו, השיבו מרן: "הש"ך בחושן משפט (סימן קפ"ג) אומר, שאב חייב למול את בנו בעצמו, אך הוא יכול לקיים המצוה על ידי שליח. אך כותב הש"ך שאם האב יודע למול ויכול לקיים את המצוה - אינו רשאי למנות אחר כשליח למול את בנו. גם המצוה ללמוד עם בנו היא רק באב שיוודע, וכעת נמצא הוא במצב כמי שאינו יודע!" (מחוך סדרת הספדים לאולמתיס למלא)

מענייני הפרשה

מאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" **נורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א**

למלאכים, שבאו אליו בכדי לאכול, ואין זה מהנימוס והכבוד לומר לאורחים באתם לכאן בכדי לאכול? וכפי הנראה, רש"י ז"ל הרגיש בקושיא זו, ולכן הסביר כי הוא כמו על אשר. והנה זה ודאי שיעקר שליחות המלאכים לא היתה אלא כדי שיתראו עם אברהם דאם כדי לרפאות את אברהם ולבשר לשרה לא היה צריך לשלוח מלאכים, שהרי הוא עצמו היה שם, ומה היה צורך בשליח. ואם נאמר שהקב"ה שלח את המלאכים בכדי שאברהם אבינו יקיים מצוות הכנסת אורחים, אם כן הקב"ה היה לו להכניס את החמה שיצאה מנרתיקה למקומה, ואז היו באים אורחים, אלא ודאי, שביאת המלאכים היתה סיבה כדי שיתראו עם אברהם.

והנה על הפסוק: "וסעדו לבכם", כתב רש"י בשם חז"ל (ב"ר מה, יא): אמר רבי חמא, לבכם אין כתיב כאן, אלא לבכם, מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים ע"כ. וצריכים להבין מדוע זה נרמז דוקא כאן? אלא יובן, דהנה איתא במדרש (שמות רבה כה, א), על הפסוק (תהלים סה, יט): "עלית למרום שבת שבי לקחת מתנות באדם", כשעלה משה למרום, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה לו הקב"ה קלסטרין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישים הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו. אמר הקב"ה למשה, לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם שנאמר: "לקחת מתנות באדם", ואין אדם האמור כאן אלא אברהם, שנאמר (יהושע י, טו): "האדם הגדול בענקים". ובמסכת שבת (פ"ט), איתא, שטענה המלאכים (תהלים ח, ז): "תנה הודך על השמים", והשיב להם משה רבינו, קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? ובטענה אלו נצחן. וצריכים להבין מדוע וכיצד נצחם בטענות אלו.

אלא הסבר הדברים, שהמלאכים טענו שתי טענות, טענה אחת, שהם חפצים שהתורה נתן להם, וזהו שאמרו: "אשר תנה הודך על השמים". וטענה שניה טענו המלאכים: "מה אנוש כי תזכרנו". ועל הטענה השניה היתה התשובה, שסעדו אצל זקנו שהוא אברהם. וכתבי: "והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו", ומהו ויאכלו, שנהנו מהרוחניות של סעודתו של אברהם אבינו, וכמו שהסביר האור החיים הקדוש, "דפת לחם" רומז על התורה. וכן מים, שאין מים אלא תורה, שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים". וכן: "והשענו תחת העץ", רומז על התורה, שנאמר (משלי ג, יח): "עץ חיים היא למחזיקים בה". ומעשיו אין פתחון פה למלאכים לומר, מה אנוש כי תזכרנו. ונגד הטענה הראשונה שהם חפצים בתורה, היתה התשובה, כי אין יצר הרע שולט במלאכים, ואין להם צורך בתורה, ולכן נסתתמו טענותיהם של המלאכים.

ולפי כל המהלך הזה אפשר לומר, שהסיבה שהקב"ה שלח את המלאכים שסעדו אצל אברהם היא, כיון שעל ידי סעודה חשובה זו, נשלמו הטענות נגד המלאכים, ולא יוכלו להתווכח ולהתקוטט מדוע הם לא קבלו את התורה. וזהו כוונת התורה: "ואקחה פת לחם", כדי שעל ידי כן לא תהיה טענה למלאכים לומר: "מה אנוש כי תזכרנו". וסעדו לבכם", רמז לטענה השניה, שאין יצר הרע שולט במלאכים. וזהו מה שהביא כאן רש"י, שאין יצר הרע שולט במלאכים, שעי"ז נדחית הטענה שאמרו: "תנה הודך על השמים". וזהו "כי על כן עברתם על עבדכם", שזהו עיקר הסיבה שנשלחתם לכאן, כדי שסעודה זו היא תהיה הכנה לקבלת התורה.

יורא אליו ה' באלוני ממרא ויה, א. פירש רש"י בשם המדרש (ב"ר מז, ח): הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה אליו בחלקו. והקשה ב"דעת זקנים מבעלי התוספות", ותימה, וכי אדם חשוב וצדיק כאברהם אבינו, שנתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולן ולא שאל עצה, איך שאל עצה על המילה שציוהו הקב"ה, וכמו שהקשינו לעיל? ויש לומר, שחס ושלום שישאל עצה אם ימול אם לאו, אלא אם יעשה בצינע או בפרהסיא. וממרא יעץ לו לעשות בפרהסיא, בכדי שיראו העולם וימולו אחריו. והיינו דכתיב (יה, כו): "בעצם היום הזה נמול אברהם" בעיצומו של יום.

אמנם קשה על דבריו מדברי המדרש שהזכרנו לעיל, (בלאשית רבה מז, ח) וז"ל: בשעה שאמר הקב"ה לאברהם למול, הלך ונמלך בשלשה אוהביו. אמר לו ענן כבר בן מאה שנה אתה, ואתה הולך ומצער את עצמך. אמר לו אשכול, מה אתה הולך וממאס את עצמך בין שונאיך. אמר לו ממרא, אלוהיך שעמד לך בכבשן האש, ובמלאכים וברעבון, והדבר הזה שאמר לך למול אין אתה שומע לו? אמר לו הקב"ה, אתה נתת לו עצה למול, חייך שאיני נגלה עליו, לא בפלטיין של ענן, ולא בפלטיין של אשכול, אלא בפלטיין שלך. הוא דכתיב: "יורא אליו ה' באלוני ממרא", עכ"ל. הרי מפורש במדרש, ששאל עצה על המילה? ועיין לעיל מה שכתבנו כמה הסברים לדברי מדרש זה.

והמהר"ל בספר "גור אריה" הסביר, שדרך בעלי ברית, שלא יעשה האחד שום דבר בלא דעת חבריו, ולא שהוא מחוייב לעשות מה שיאמר לו חבריו. ולא היו נגד כבוד המקום, מכיון שזה מצד חיוב הברית שכרתו ביניהם.

א"נ עוד יש מסבירים, שאברהם אבינו היה מצווה למול גם את עבדיו, יליד בית ומקנת כסף, והתייעץ את מי למול ראשונה, האם את עצמו קודם או את בני ביתו קודם. ויעץ לו ממרא שימול את עצמו ראשון, כי על ידי שיעשה המצוה בקדושה וטהרה, יכניס התעוררות גם בילדי ביתו שיסיכמו להמול, ועדיין קשיא מהמדרש הנ"ל וצ"ע.

והנה הרמב"ן (לעיל יז, כו) כתב, שאברהם אבינו הזדרז במצות מילה של ישמעאל וכל ילידי ביתו, ומל אותם הוא בעצמו או שזימן להם מוהלים הרבה והוא עמד עליהם, ואחר כך מל את עצמו. וכן הסבירו הרד"ק והאבן עזרא, וזה היפך מ"ש לעיל. והקשו המפרשים על דבריהם, איך מל אברהם תחילה את ישמעאל בנו וילידי ביתו, והרי הוא ערל, וערל אסור למול? ואמנם מהמדרש תנחומא (ויאל ז) משמע שאברהם אבינו מל את עצמו תחילה. וכן כתבו בדעת זקנים מבעלי התוספות. וכן בתוספות הרד"ק בסוף פרשת לך לך כתב: "המול ימול ליד ביתך", הרבה הלאות מל אברהם קודם שימול את עצמו, והיו כולם מתים. עד שנתן לו ממרא עצה, והרגיש מתוך מצות הקב"ה ומלשונו שאמר: "המול ימול ליד ביתך", פירוש "המול - ימול" מי שהוא נימול יכול למול את אחרים. וכן מצינו בפרשת חיי שרה (כל, ז), שאברהם אבינו השביע את אליעזר תחת ירכו. ומדוע לא אמר תחת ירכך, דהיה לו להשביע העבד במילתו, אלא לפי ששל אברהם היתה ראשונה לו, קודם מילת העבד, לכך היתה חביבה עליו והשביעו בו.

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדכם וגו' ויה, ה. ולאורה קצת קשה הלשון שאמר "כי על כן", ששמע שהתכוין אברהם אבינו לומר

דעת גדולי רבותינו - חכם עדיף מנביא

בענין ההתבדלות, האריך

אדוני ושאל למה לא ישתדל בפולין להתבדל לשני קהילות נפרדות. וקצרה דעתי מהבין, גם בדמיון זה להמצב בארץ הקודש, כי בארץ ישראל אין השאלה כלל אם להתבדל או לא, כי הרי ההתבדלות שם היא עובדא קיימת מכבר, שישנן שתי קהילות מיוחדות, והעומד על פרשת דרכים **אין השאלה אצלו אם להתבדל אלא למי להתחבר** אם להימין או להשמאל, והוא שאלה אחרת לגמרי מהמצב בפולין, שצריכים לעשות מעשה להתבדל.

אשר להכריע בשאלה חמורה שבחמורות כזו צריך לרוה"ק לראות את הנוגד גם בדורות הבאים, ומי יוכל ליקח על עצמו אחריות נוראה כזו להכריע בזה, ובפרט בדור יתום כדורנו.

מה שכתבתי כי אלו הנוטלים פרס מהחופשים כפופים ומשעובדים להם לעשות רצונם, כמדומני כי אי אפשר להכחיש דבר המובן מאליו כזה.

והרי העידה התורה כי השוחד יעוור עיני חכמים (דברים טז, יט) **ואין לך שוחד יותר מזה שפרנסתו ופרנסת אנשי ביתו תלויות בדעת אחרת, כחומר ביד היוצר**. ומעטים מאוד בימינו אנשים הנכונים להשליך נפשם מנגד בשביל כבוד שמים... (מתוך קובץ מאמרים ולאגרות - מכתב מהגר"א וסרמן זצוק"ל הי"ד למנחם החזו"א זצוק"ל)

ומה שכתב אדוני כי כוונת המתחברים לשם שמים "להציל מה שאפשר להציל", והיינו כמ"ש (הוריות ה) 'גדולה עבירה לשמה'.

אבל כבר אמר הגאון בעל נפש החיים (ש"ג פ"ז בסוף השער) כי לא לנו להשתמש במדה הזאת למעשה. והלא כבר העידו רז"ל (ע"ז יח) אם הלך סופו לעמוד, ואם עמד סופו לישיב, ואם ישב סופו ללויץ, וכל האמתלאות שבעולם אין בכחן לסתור עדותן המאומתת.

גם מהנסיון על כל צעד ושעל למי שעושים לו לראות, והלא זו היתה טענת המזרחי מראשית הוסדו כי כונתו "להחזיר למוטב את הטועים!" וצא וראה מה עלתה בידו כי נעשה גשר לעוברים ולא לשבים, ובודאי ידוע לאדוני דעת כל הגדולים מדור הקודם פה אחד אודות המזרחי ועכשיו אכשור דרא, אתמהא?

אדוני שאל, הלא בפולין יושבים יחד בקהילות עם בונדיסטן, לא ירדתי לעומק כוונתו בשאלה זו, האם כונתו להוכיח ממעשה רב כי כך ראוי להיות?! אבל הלא לפי החוקים השוררים כאן אין ביד היראים לעשות מאומה לשנות את המצב הזה, ואי אפשר לצאת מהקהילה המאושרת זולתי להגיש דקלרציה (הצהרה) מיציאה מהדת, **אבל בארץ הקודש, הרי הרשות נתונה לכל, הרוצה לצאת יצא!!! ומי שאינו יוצא, הוא מתחבר להם מרצון ולא באונס**.

אדוני האריך במכתבו ע"ד הכשרות, וכן הזכיר ע"ד בחירת נשים, ואנכי לא נגעתי במכתבי בשום פרט, אפילו היתר חשוב, רק ביסוד כל היסודות - החינוך!!! אשר הועד הלאומי מחזיק בתי ספר שמלמדים בהם לריבואות מילדי ישראל תורת הכפירה, ומחנכין אותן להיות מופקרים לתיאבון וגם להכעיס,

והדבר הזה הוא עריכת מלחמה גלויה נגד מלכות שמים, כי לא יעשו במחשך מעשיהם רק עושים ביד רמה לעיני כל ישראל. וכתבתי שהדבר ברור כי אלו הן מכת שונאי ה' שהזכיר הר"ר יונה נשערי תשובה שער ג' אות קס"א) וכל המשתתף עימם הרי הוא מסייעם, אם בתמיכת כסף או בהרמת האבטוריטט שלהן או בשניהן יחד.

ולבד איסור ההתחברות שהיא הלכה מוסכמת באין שום חולק עליה - זולתי המזרחי - אבל בניד"א אי"צ לדון מטעם זה, אלא המסייעים באיזה אופן שהוא יש לו חלק ממש בכל מעשיהן, להרבות כפירה ופריקת עול, ואחרי כל אלה הנשאר מקום להסתפק אם מותר להתחבר עמהם? והרי שנינו (ת"כ וק"י ויקרא ה, י"ז) ענש הכתוב את הנוטף לעוברי עבירה כעוברי עבירה.

סיפור לשבת - יותר מזה שישראל שמרו את השבת...

פרשת וירא, מופיע הניסיון הגדול והקשה ביותר, שהיה אי פעם בעם ישראל: ניסיון העקידה.

שאל פעם חסיד את רבו: "וכי למה זה מתפעלים כל כך ממסירות נפשו של אברהם אבינו? וכי מי היה נוהג אחרת, אילו היה נגלה אליו הקב"ה ומבקש ממנו כזאת? "זאת ועוד; האם לא היו יהודים שמסרו נפשם במהלך הדורות על קדושת השם, אף מבלי שהצטוו על כך? ומה גדולתו של אברהם אבינו?"

נענה הרבי ואמר: "כל יהודי בן בנו של אברהם אבינו הוא, ובדין שיוכל לכבוש את יצרו ולגבור על ניסיונותיו. בזכות עמידתו האיתנה בניסיון, העביר אברהם והנחיל לכל צאצאיו בדורות הבאים כוחות מיוחדים, למסור את הנפש ולעמוד בניסיונות".

ומהו הניסיון? ידועים דברי הזוהר הקדוש (פרשת תולדות): "הקב"ה מדקדק עם צדיקים תדיר, בגלל שידוע כי הם לא ייטו לימין ושמאל, ועל כן בוחן ומנסה אותם, לא בשבילו, כי יודע את התגברותם על יצרם, אלא בגין להרים את קרנם שעמדו בניסיון". ניסיון, אמרו צדיקים, הוא מלשון הכתוב נס להתנוסס. הניסיון מרים ומגביה את האדם שצולח אותו, למדרגות גבוהות ונעלות יותר. כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

במוצאי שבת, לאחר שלושה ימים עמוסים של תפילה, חשבון הנפש והתרוממות הרוח, פנה בעל האכסניה, רבי בערל, לסבא, והציע לו לרדת עמו לנמל חיפה. בטוחים היו כי לא נותר כל זכר למזוודות. מה שלא נטלו העוברים והשבים, ודאי פיזרו חיות השדה. באישון ליל הגיעו השניים אל הרציף, התבוננו כה וכה, ולהפתעתם גילו את המזוודות נחות בהשקט ובטח. יד אדם לא נגעה בהן, כמו הנוחה זה עתה על הרציף. ידע סבא כי יהודי שצולח את הניסיון, יישמר וינצר בעולם הזה וגם לעולם הבא. (מתוך הספר 'אור השבת')

ערבים מקומיים באו לפרוק את מטעני הספינה, וסבא מצא עצמו עומד ליד מזוודותיו בלב הנמל השוקק והסואן. חג היום, ובודאי לא ייכשל באיסור מוקצה. את מיטלטליו הוא לא יטלטל ולא יזיז - יהיה מה שיהיה.

כל כספו, שיגע ועמל לאסוף ולקבץ, מונח כאן למרגלותיו, ורק באמצעותו יחזיר את חובותיו הכבדים של הארגון וישלם את חובותיה של אשתו הרבנית, שכלכלה את ביתה וילדיה במשך חמש השנים האחרונות. אך לא איש כסבא ויותר על קוצו של יו"ד, אף במחיר של הפסד וירידה לטמיון של כל עמלו. אנשים שהגיעו עמו מתריעים בפניו כי המקום שוקק פעילות, וכי אסור להשאיר כאן כל חבילה.

אבל סבא, במאור פנים ובדעה צלולה, מביט בפעם האחרונה על מזוודותיו ונפרד מהן לעולמים. במשך כשעה תמימה שירך סבא את רגליו עד לשכונת הדר הכרמל, ונכנס בסערה לבית הכנסת של קרלין. בשמחה ובהפתעה קיבלו המתפללים את סבא, שהופיע עליהם כמלאך ממרומים, ובליל לברר הרבה מינוהו מיד לשליח ציבור.

סבא, שמאז ומקדם היה שליח הציבור בימים הנוראים, בבית המדרש 'קרלין' בירושלים, נודע כבעל תפילה שלבו נשבר. הוא ניגש לפני התיבה וביכה בקול מתחילתה ועד סופה. כך עברו היומיים של ראש השנה, ולאחריו באה מיד שבת קודש. סבא התאכסן אצל החסיד הנגיד רבי בערל פרידמן, והיה שש ושמח על שעמד בניסיון הקשה שנקרה בדרכו בעצם יום ראש השנה. בפרשתנו,

בעוד הספינה עושה את דרכה מארצות הברית לישראל, נודע כי פרצה מלחמת העולם השנייה. סבא, הרב החסיד רבי זלמן גרוסמן זצ"ל, שלא ראה את משפחתו זה חמש שנים, כבר חיכה בציפייה דרוכה לדרוך על אדמת ארץ הקודש. מה התאכזב סבא לשמוע מפי רב-החובל, שסכנה מרחפת על האונייה, ויש לשנות את כיוון מסלול ההפלגה, כדי לא להיפגע מספינות מלחמה המפליגות באזור.

ישב סבא על המזוודות ועיניו מלאו דמעות. הוא מסר עצמו יפה - יפה למען עניי ארץ ישראל בהקמת את הארגון הקדוש 'עזרת חולים', שמתפקידו היה לכלכל את רפואתם של עניי ארץ ישראל. בימים ההם לא היו קופות חולים, ועניי ירושלים היו מתדפקים על דלתותיו של סבא, מקבלים מהם (רצפט), עמו היו רצים לרופא ולרוקח, וסבא היה משלם על הטיפול או התרופה. במסגרת זו צבר הארגון חובות כבדים, והיה על סבא לצאת לארצות הברית לגייס תרומות.

חמש שנים תמימות עשה סבא רחוק מביתו ומילדיו. אבא זצ"ל, ראש הישיבה, לא היה יכול לשכוח את אותן חמש שנים קשות. יושב סבא בספינה ולבו דווין. כבר חשב להיות בארץ הקודש, והנה משמים מאריכים את דרכו, ומי יודע מה ילד יום. זה חמש שנים לא בא דבר מאכל חלבי או בשרי לפיו, בהיותו מקפיד בניכר להיזהר מכל חשש כשרות וספק קל שבקלים.

בוקר ראש השנה ת"ש. ספינת הנוסעים עוגנת בנמל חיפה. שמחה וצהלה בין כל הנוסעים - ואימה ויראה בפני סבא זצ"ל. כל כולו אימת הדין. בעוד כולם ממהרים לצאת מהספינה ולגרור את חבילותיהם, מברר סבא מה המרחק מהנמל עד שכונת הדר הכרמל - שם ידע, בבית הכנסת של קרלין, ישמע תקיעת שופר ויתפלל את תפילות היום. רב-החובל הודיע כי מאימת המלחמה הוא חייב לחזור לביתו, ועל כן הוא מבקש להתפנות מיד מן האונייה.

מעיינו המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

האם יכול שותף לפרק שותפות שלא במעמד שותפו?! ומה הדין בשותף שמת?!

חלוקה, מכיון שצריך לשאול את השותף האם הוא מתרצה בחלוקה זו. וכ"כ התוס' ר"ד בסוגיא עיי"ש. אמנם אם החלוקה היא במעות, בזה אפשר לחלוק אפילו שלא בפני בית דין, וכדאמרין בגמ' (ב"מ סט.) במעשה דהנהו תרי כותאי דאמרינן התם "אבל טבי ותקולי לא" [אבל טובים ושקולים לא] ופירש"י אי נמי שקל תקולי ושבק טבי לא. משמע בסוגיא שבמעות אומרים שחולקים דוקא שהיו כולם במשקל שווה, אבל אם היו מקצתן טובות יותר שיוצאות יותר בהוצאה, ומקצתן כבדות יותר, אינו חולק אותו אלא בבית דין.

וז"ל מרן השו"ע (הו"מ סי' קע"ו סי"ח): אם לא קבעו זמן לשותפות, או שקבעו זמן ונשלם, ובא אחד לחלוק שלא מדעת חבירו, חולק בפני ג', אפילו הם הדיוטות, ובלבד שיהיו נאמנים ויודעים בשומא. ואם חלק בפחות משלשה, לא עשה כלום. הגה: ואם הפסיד אחד בחלקו, הוא יכול לבטל החלוקה (טור). ויש חולקין (ס' דם י"א). במה דברים אמורים, שחלקו פירות, אבל אם היו מעות שכולם מטבע אחד וששים, יש לו לחלק שלא בפני בית דין, ומניח חלק חבירו בבית דין. ואם אין המעות שוים, הרי הם כפירות ואין חולקין אותם אלא בבית דין, עכ"ל.

וכתב הסמ"ע (ס' סקמ"ו) וז"ל: אפילו הן הדיוטות. פירוש, אפילו שלשתן הדיוטות לגמרי. ואין פירושו וטעמו כמ"ש בטור ובדברי המחבר לעיל [ישן סימן ג' דבכל ג' איכא חד דגמיר וסביר ע"ש, דא"כ מאי רבותא דקאמר הכא אפילו הן הדיוטות, הא סתם בית דין נמי הכי הוה, וכ"כ ר"ן וזכויותיו ב"מ ל"ב ע"א, עיין (דריסק) ופרישה סוף ל"ב, עכ"ל:

וכתב הש"ך (ס' סקל"א) וז"ל: חולק בפני ג' וכו'. ואם יש שטרות חולקים הב"ד השטרות בשומא כן מוכח מ"ש ש"הב" מחו' י"ז אחר תשובות הרשב"א שהרא"ש חולק ושהרשב"א מודה למעשה ע"ש עיין בתשובת רש"ד ס' קס"ה, עכ"ל:

ואם מת אחד מהשותפים כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' שְׁלוּחִין וְשֹׁתְפֵין ה"א) וז"ל: אחד מן השותפין או מן המתעסקין שמת בטלה השותפות או העסק אף על פי שהתנו לזמן קבוע שכבר יצא הממון לרשות היורשים וכזה הורו הגאונים, עכ"ל.

ומקור דין זה בגמ' (ב"מ קט.) וז"ל: **רב יוסף הוה ליה הווא שתלא**, גנן, שדרכו להיות אריס לעולם ונוטל בסוף כל תקופה מחצה מהשבח שהשביחה השדה. **שכיב** אותו שתלא, **ושבק חמשה חתנותא**, חתנים, ורצו חמשת החתנים להמשיך את עבודת אביהם בשדה, **אמר רב יוסף, עד האידינא היה גנן אחד. השתא יהיו חמשה**, ולא ינחא לי בכך. משום שעד **האידינא, לא הוה כמה פועלים שסמכו אחדדי, וממילא לא מפסדו לי, השתא**, אם יהיו חמשה גננים, סמכו כל

שאלה: ראובן ושמעון עשו שותפות ביניהם במסחר כפי ההלכה והקנינים, וצריכים הם להיות שותפים למשך שנתיים. והנה כשהגיע זמן פירוק השותפות, שמעון נסע לחו"ל לתקופה ארוכה, וראובן רוצה לעשות חלוקת רכוש היות והגיע הזמן, האם ראובן יכול לחלוק את חלק הרכוש שמגיע לו בלי השותף השני, או שצריך לחכות עד שיגיע שמעון ואז יחלקו? ומה הדין אם בתוך תקופת השותפות מת אחד מהשותפים, האם היורשים ממשיכים את השותפות עם השותף, או שבכה"ג בטלה השותפות, ואם רוצים להמשיך את השותפות צריכים להתחלק בשותפות ויעשו שותפות מחדש?!

תשובה: מקור דינים אלו בגמ' (ב"מ לא: סט.), ובראשונים (ס'ט), וכן בגמ' (ב"מ קט.), ובהרמב"ם (הל' שְׁלוּחִין וְשֹׁתְפֵין פ"ה ה"א) וכן בטור ושו"ע (הו"מ סי' קע"ו סעי' ז'–יז).

והנה גרסינן בגמ' (ב"מ לא:): **איסור ורב ספרא עבד עיסקא בהדי הדדי** [עשו עסק בשותפות]. **אזל רב ספרא, פלג ליה בלא דעתיה דאיסור באפי בי תרי** [הלך רב ספרא וחלק את הסחורה, שלא מדעתו של איסור, בפני שני בני אדם, והסביר שה"ש של אה"ה היו מעות, אלא דבר הצריך שומא]. **לאחר מכן אתא רב ספרא לקמיה דרבה בר רב הונא. אמר ליה: זיל אייתי תלתא דפלטת קמיהו** [לך הבא את שלשת הדיינים שחלקת בפניהם], **אי נמי, הבא תרי מגו תלתא** [שנים מתוך השלשה, שיעידו שהם היו שלשה בזמן החלוקה], **ואי נמי, הבא תרי סהדי אחרים**, שיעידו **דפלטת באפי בי תלתא**. והיות רב ספרא חלק בפני שנים, ולא בפני שלשה, לא חלה החלוקה. **אמר ליה רב ספרא: מנא לך הא** שצריך לחלוק דווקא בפני שלשה, ואין די בשני עדים? **אמר ליה רבה: דתנן: אם יש בית דין - מתנה בפניהם. אין שם בית דין, בפני מי יתנה? שלו קודם**, וסתם בית דין - של שלשה בני אדם הוא. מוכח מכאן, שאין כח להפקיע ממון מזה לזה בפחות משלשה. **אמר ליה רב ספרא: מי דמי** [וכי דומה] המקרה שלנו - למשנתנו? **התם**, בענין השבת אבידה, **דמפיק ממונא מהאי, ומותיב להאי**, דהיינו, שמתנים שיוכל המוצא להוציא מבעל האבידה את שכר הטיפול באבידה - **בעינן לשם כן בית דין, אבל הכא**, במעשה החלוקה, וכי **דדיה שקלי** [וכי לקחתי משהו משל איסור]?! הרי כל אחד נוטל את חלקו! **מילתא בעלמא הוא**, שיעדו שחלקתי את הסחורה בשוה! ולצורך זה - **בתי סגי ליה** [די בשני עדים, ככל עדות]. **תדע**, ראה לך, **דתנן: אלמנה מוכרת מוכסי יתומים לצורך מזונותיה שלא בפני בית דין**, ובלבד שיראו שנים שאינה מוכרת בזול, כדי שלא יהיה הפסד ליתומים. **אמר ליה אביי: ולא מי אתמר עלה** [על אותה משנה]: **אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: אכן אלמנה אינה צריכה בית דין של מומחין, אבל מכל מקום צריכה היא בית דין של הדיוטות?** ואם כן, הוא הדין כאן, שצריך לפחות בית דין של הדיוטות! והואיל ולא היו שם שלשה - בטלה החלוקה, ע"כ.

וכתב חי' הריטב"א (ס'ט, והוב"ל דשיטתמק"צ), וכן הר"ן (ס'ט) שאי"צ בית דין של הדיוטות שיהיו כשרים לדון בדיני ממונות, אלא אפילו שכולם אינם יודעים את הדין, כשרים לחלוקה. שלא הצריכו שלשה משום בית דין, אלא רק משום שצריך שומא, והרי הם בקיאים בשומא ונאמנים וכהריטב"א והר"ן כתב המאירי ועוד ראשונים.

אמנם בספר העיטור (הל' שְׁתֹפֵת אוֹת ה') כתב בשם ר"ת שבדבר שצריך שומא אפילו בפני בית דין אינה

אחד אהדדי, שכל אחד יטיל את המלאכה על חבירו, ומפסדו לי. אמר להו: **אי שקליתו שבחייכו המגיע לכם עבור עבודת חותנכם השתלא שמת, ומסתלקיתו, מוטב. ואי לא, מסליקנא לכו בלא שבחא**. דאמר רב יהודה, ואיתימא רב הונא, ואיתימא רב נחמן: **האי שתלאו בשבד בשדה דשכיב, יורשים דיליה מסתלקין להו בלא שבחא**. ומסקינן: הא דאמר רב יוסף לאותם חתני השתלא, לא אמר כן אלא כדי לדחותם שלא יעבדו אצלו. ובאמת **לאו מילתא היא**, ע"כ. עיי"ש בסוגיא.

וכתב הרא"ש (ב"מ פ"ק ט, סי' ל"ז) וז"ל: ולא מילתא היא פירוש הא דקאמר מסלקין להו בלא שבחא אבל אי בעי יהיב להו שבחא ומסלק להו דאין ממון להורישו לבניו והכי איתא בתוספתא דפירקין המקבל שדה מחבירו ומת לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו אלא שמיין ונותנין להן וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' שְׁתֹפֵין) אחד מן השותפין או מן המתעסקין שמת בטל השותפות או העיסקא אפי' התנו לזמן קבוע וכזה הורו הגאונים. הא דאמר להו רב יוסף עד האידינא חד והשתא חמש לפייסן בדברים אמר כן שלא יתרעמו על מה שסילקם. והוא הדין נמי אם לא שבק אלא חד דרזי ומהימן מצי מסלק וכן כתב הרמב"ם וה"ר מאיר ז"ל, עכ"ל הרא"ש: וכדעת הרמב"ם פסקו עוד ראשונים והסכימו עימו הרמב"ן והר"ן (ס'ט).

ולכאורה קשה כיון שקבעו זמן לשותפות מדוע בטלה השותפות מצינו למהרש"ם (ב"ש"ת הו"מ סי' קנ"ג) שכתב שהטעם הוא מכיון שהיורשים פנים חדשות ולא התנה עימם אלא עם המוריש. עוד כתב (ב"מ ס"ז) וכן בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' קל"ב) שה"ה לגבי היורשים שיכולים לחזור בהם ואין מחוייבים לקיים את השותפות, והטעם, כיון שהממון לא היה משועבד לקיום שותפות אלא בעל הממון היה משועבד, והרי כבר מת ונפקע השיעבוד, עיי"ש.

ועיין בסמ"ע (ס' סק"ט) שכתב הטעם שבטלה השותפות וז"ל: בשותפות דשניהן שוו בהנאתן, כשמת האחד יכול הב' לומר נשתתפתי עם אביכם מפני שידעתי שהוא בקי בטיב משא ומתן או טעם אחר, ואין כן אני עמכם. ונראה דה"ה היורשים יכולים לחזור בהן ולומר אבינו נשתתף עמך ואנו אין דעתינו נוחה הימנך, ועיין (פרישה) ודרישה סוף ל"ה, עכ"ל:

וכתב נתיבות המשפט (ס'ט, צילואיס סקל"ו) שאם עדיין לא ביטל הריוח לאמצע אפילו שמעיקר הדין השותפות בטלה שיכול לבטל ולסלק עצמו בבית הדין ולעסוק בחלקו לבד אבל אם עסק בסתם הריוח לאמצע. אלא שנוטל שכר טרחתו וכמבואר בסי' קע"ח ס"ג) וכ"כ הכנה"ג (ס'ט דהגה"ט אות קע"ב) בשם האחרונים עיי"ש. וכ"כ הפת"ש (ס'ט, סק"כ) בשם ספר מעיין שנים עיי"ש. ולא רק הריוח לאמצע אלא גם ההפסד.

ועיין באחרונים שכתבו, דהא דסמכינן שבטלה השותפות, היינו דוקא שלא היה תנאי ביניהם, אבל אם היה תנאי מפורש בין השותפים, עד זמן שקבעו תנאים קיים, ואין אחד מהם יכול לבטל את השותפות. ועיין עוד בשו"ת מהרי"ט (הו"מ סי' ק"א) ובשו"ת

נקודות אור | סיפורים של תיקון מיזות | אנשים שחזרו לכור נחצבתם | וחיזוק לאלו שעדיין...

המילים החמות, וכמובן גם המטבע שבצידן, החיו את נפשו של אותו יהודי מסכן.

למחרת הוא שב לביתו של הטשעבינער-רב ופצח בשיר.

גם הפעם הודה לו הטשעבינער-רב ונתן לו מטבע, וביקשו שיבוא מדי יום להנעים לו בקולו. וכך מדי יום היה היהודי מגיע לבית הרב, שר לפניו ומקבל מטבע... עד שבני הבית החליטו לשים קץ לטרחנות של אותו מנדל. אמרו לו: "ר' מנדל, אין צורך יותר לשיר בפני הרב, ניתן לך כל יום מטבע בלי שתצטרך לשיר..."

מאז הפסיק מנדל לשיר בפני הרב. כעבור מספר ימים, שאל הרב את בני ביתו: "מדוע הפסיק ר' מנדל לבוא?". סיפרו לו בני הבית שאמרו לו שיתנו לו מטבע בלי לשיר... אמר הרב: "וכי את המטבע הוא צריך? הוא צריך לשיר, זה מה שמחייב אותנו! תקראו לי מיד!". כך חזר מנדל לשיר לפני הרב.

סיפר לי בחור, שפגש פעם את אותו מנדל ב'זכרון משה' והתעניין בשלמו, אמר לו מנדל: "אני ממה, אין לי זמן, אני צריך לשיר אצל הטשעבינער-רב!". נשאלת השאלה: כיצד היה לטשעבינער-רב פנאי להקשיב למנדל, ולהתייחס אליו בכל יום? הרי סדר יומו היה עמוס! -! התשובה היא: כשמדובר בחסד עם יהודי - אין מושג כזה 'אין זמן'! (מתוך יחי לאורן | הגדה של פסח)

מהרבי ארבעת אלפים, והוא היה נותן לך'... "מה עשית? נתתי לך רק אלף תשע מאות חמישים דולר, כדי שיראה שאיני יכול לתת יותר, וכך לא תהיינה טענות כלפיו בשובו הביתה". מורי ורבותי! לא די לעשות חסד, צריך לעשות אותו מתוך מחשבה!

אספר לכם געוואלדיגע מעשה, על חסד מופלא של הטשעבינער - רב זצ"ל: ברחביה היה יהודי מסכן ועלוב נפש בשם 'מנדל'. הוא שכנע את עצמו שהוא יודע לשיר יפה... בכל מקום שאלו הגיע - הוא היה נעמד ומתחיל להתחזן.

הילדים היו לועגים לו ומחקים אותו... שמע על כך הטשעבינער-רב, והתמלא צער על אותו יהודי מסכן. מה עשה? קרא לו לביתו ואמר לו: "שמעתי שאתה יודע לשיר יפה. תעשה עמי חסד ותשיר בפני". מנדל פתח את פיו והחל לשיר.

כשסיים אמר לו הרב: "ישר כח, ממש תענוג!". כדי להראות לו את שביעות רצונו, נתן לו מטבע והוסיף: "אבקש ממך, אם אתה יכול, בוא אלי גם מחר, כדי לשיר לפני שוב".

רבינו יונה כותב, כי במצות גמילות חסדים לא די בעצם עשיית החסד, אלא יש להשקיע מחשבה איך ובאיזו צורה לעשות את החסד.

להקשר לכך שמעתי סיפור נפלא על הסאטמר רב'ה ז"ע: פעם נכנס אליו אדם שלא היה מחסידיו, וסיפר לו שהוא גר בדירה שכורה שבעל הבית הוא גוי, ומזה שלושה חודשים שלא היה לו מהיכן לשלם את דמי השכירות. בעל הבית הודיע לו כי אם עד מחר לא ישלם - הוא 'זירוק' אותו מהדירה וינקוט כלפיו צעדים חמורים, כדי לאלצו לשלם את חובו.

הסאטמר רב'ה שאל אותו בכמה כסף מדובר, והלה השיב: "אלפיים דולר - עד מחר". הרב'ה פנה לגבאי, ר' יוסל אשכנזי, והורה לו לתת לאיש אלף תשע מאות וחמישים דולר! הלה, כמובן, קבל את הכסף בשמחה ובששון. לאחר שהלך שאל הגבאי את הרב'ה: "ילמדנו רבינו, אם כבר נתתם את רוב רובו של הסכום, מדוע לא נתתם לו עוד חמישים דולר, להשלים לסכום המלא?"

אמר לו הרב'ה: "בוא ואסביר לך. אם הייתי נותן לו את כל האלפיים דולר, כשהוא היה מגיע הביתה, ומספר לאשתו כי ביקש מהסאטמר רב'ה אלפיים דולר וקיבל אותם - אשתו הייתה אומרת לו: 'שוטה שכמוך, למה ביקשת רק אלפיים? היית צריך לבקש

השותפים נמצא בחו"ל, יכול השותף השני לחלוק בעצמו וליטול את חלקו בשותפות בלי ידיעת שותפו, ודוקא בפני שלושה אנשים שיודעים בשומא, ונאמנים ומחלקים שווה בשווה, ויטול חלקו.

אמנם אם חילק את הסחורה בפני פחות משלושה אנשים בדברים שצריך בית דין, לא עשה ולא כלום. ואם הוקר או הוזל, הכל לאמצע כאילו לא חילקו.

וכל זה שחילקו בפירות או ביון שיש טוב ויש רע וכל כיו"ב בדברים שצריכים שומא, אבל אם היו שותפים בכסף, יכול לחלוק בפני פחות משלושה, ומניח חלק חבירו בבית דין, ובזה מגלה דעתו לפני בית הדין שאינו מעוניין עוד בשותפות עם חבירו ונתפרקה השותפות.

ואם אחד מהשותפים מת, נתבטל כל השותפות וכל העסק. ואפילו שהתנו לזמן קבוע. וצריכים לבטל את השותפות, והמשיך השותף השני בסתם לעסוק, כל הרווחים וההפסדים הינם לאמצע כדון כל שותף שכל הרווח וההפסד הוא לאמצע.

וכל זה בסתמא אבל אם עשו תנאי מפורש בין השותפים שאם ימות אחד מהם לא תבטל השותפות עד זמן מסוים תנאו קיים ולא מתבטלת השותפות. ויהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא וחפץ ה' בדידנו יצלח אכ"ר.

לא נמצא עמו שם שתחזור לו העיסקא ואחרי כן טבעה הסחורה או נפסד' אם יגבה ראובן חצי העיסקא או הפחת מיורשי שמעון הואיל ומחציתה מלוה או נימא כיון שהדין הוא שמשעה שמת הדרא למרא אין על יורשי שמעון כלום משום דהרי שלו לפניו וכן אם לא טבעה רק שהגיע אל ארץ נושבת ונמכרה הסחורה ועלה ריוח עשרים דינר מהו וכו' ומזן שקול וטלי ובקולי התקופה כח ז'ל' ולענין הדין הדבר פשוט כמ"ש דלא יצאו היורשים יד חובת החלק שהוא מלוה עד שיגיע ליד ראובן הילכן אם טבעה הסחורה או נפסדה גובה ראובן מיורשי שמעון דמי חצי העיסקא שהוא מלוה ואם לא טבעה רק הגיע אל ארץ נושבת ונמכרה הסחורה ועלה ריוח עשרים דינר חולקין הריוח ראובן ויורשי שמעון שמאחר שכשמת שמעון לא ביטל ראובן העיסקא הרי מן הסתם יורשי שמעון במקומו להפסד ולריוח ואיכא לדמויי קצת להא דאמרינן בפי הגוול דף קי"ב הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשי' בה והולכי' כל ימי שאלתה וכמבואר בס"י שם"א זהו הנלע"ד הצעיר יוסף בכמהו"ר אפרים קארו זלה"ה, עכ"ל. ועיין בנתיבות המשפט (סס, סק"ז) מ"ש"כ זהו שלא כדברי מרן כאן עיי"ש. ועיין בתשובת שבות יעקב (ח"י סי' קס"א) עמש"כ ע"ד הב"י ועיין בפת"ש (סס).

היוצא מכל האמור לעיל להלכה: שותפים שלא קבעו זמן, או שקבעו זמן והגיע זמן סיום השותפות, ואחד מן

המשך מעמוד הקודם: הרדב"ז (ח"א סי' תקס"ד) ועיין עוד בכנה"ג (סס, בהגה"ט אות ק"ה, קפ"ה, וקפ"ז).

והנה אם היו שלושה שותפים ומת אחד מהם, אם כל השותפות בטלה או לא, יש בזה מחלוקת באחרונים, שהרדב"ז (סס), וכן שו"ת חכם צבי (סי' ל') ש"ל שבטלה כל השותפות, ויכול אחד מן הנשארים לומר 'לא נשתתפתי אלא עם שנים, אבל עם אחד אין רצוני להשאר שותף', או, 'אותו שותף שמת היה משתדל יותר בעסק השותפות', וכן משמע מדברי הרמ"א (סס, סי"ט בהג"ה) שכתב ז"ל: 'ג' שקבלו עסקא מאחד, ומת אחד מהן, נתבטל הענין ויכולין לחזור בהן (כ"י נ"ס לייטנ"א), עכ"ל.

אמנם המהרשד"ם (סס, סימן קנ"ג) סובר שדוקא לגבי היורשים בטלה השותפות, הואיל ויצא הממון לרשותם ולא עימם התנה, אבל בינם לבין עצמם השותפות קיימת, שהרי הממון עדיין ברשות אותם השותפים. ועיין בכנה"ג (סס, אות ק"ז) שכתב שבשו"ת מהרש"ק (ח"ב סי' ס"ו) הסתפק בדין זה עיי"ש.

ועיין בפת"ש (סס, סק"ה) שהביא משו"ת אבכת רוכל למרן הב"י (סי' קל"ז) שאלה שנשאל הב"י מהאר"י ז"ל ז"ל השאלה: ילמדנו רבינו שמעון לקח מראובן מנה בתורת עיסקא וקנה בהם סחורה והולכה בים ברשות ראובן ויהי בדרך מת שמעון והטילוהו אל הים וראובן

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" עסק תרחיץ הלך אחר בית דין פה... (מנהל ד"ר)

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צואות | ירושות | הסכמי גרושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | שלום בית

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", בד"צ "יורה דעה", וראש כולל הוראה ודיינות "אורות חיים ומשה" אשדוד

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א

ובהרכב הדיינים המצויינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א

ראש כולל הוראה ודיינות "חוקי ומשפטי ישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברוך ירושלים הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

לפתיחת תיקים
ושאלות בטלפון
054-8416719
טלפקס: 02-9990043

סניפי ביה"ד:
שפת אמת 5 בייש
האדמו"ר טבעלו 39
אשדוד